

желали, чтобы в будущем этот ковер расстилали на свадьбах, на нем играли дети. В день закладки основы ковра готовили плов и раздавали лепёшки. Начинать закладку доверяли пожилой женщине. Опытная ковровщица, проложив основу ковра, благословляла его. И после того, как всё было подготовлено, с традиционными пожеланиями удачной работы мастерицы приступали к созданию ковра.

Когда ковер был готов, опытной ковровщице доверяли обрезать его с основы, а оставшуюся пряжу основы женщины и девушки отрезали и повязывали себе на лоб. Мастерицы верят, что если после обрезки ковра повязать голову полученной пряжей, то головная боль не будет их беспокоить [10]. На только что срезанный ковер усаживали детей и всем раздавали сладости. Также, взяв ковер с обеих сторон, ковровщицы раскачивали его с сидящим на нем ребенком на манер колыбели. Этот обычай совершился с тем пожеланием, чтобы новый ковер служил многим поколениям в семье.

В народе говорят: «Ковёр нежнее розы, но крепче камня». В поверьях, традициях и обычаях, связанных с искусством ковроткачества, передающихся из поколения в поколение, обобщены духовные устои туркменского народа, его мировоззрение и восхищение гармонией непрекращающихся красок и узоров туркменского ковра.

Литература

1. Gurbanguly Berdimuhamedow. Arşyň nepisligi. Heavenly beauty. Красота небесная. – Aşgabat.: Türkmen döwlet neşirýat gullygy, 2016.
2. Гундогдыев О. Из истории туркменского ковроделия. – Ашхабад.: Мирас. 2008.
3. Гылыжов Х. Эрсары халы өнүмчилигиниң өзболжышлыгы. – Чэржев, 1994.
4. Мошкова В.Г. Ковры народов Средней Азии конце XIX – начала XX вв. – Ташкент: ФАН, 1970.
5. Оvezov D. Население долины Чандыра и среднего течения Сумбара. – А.: Ылым, 1976.
6. Пугаченкова Г.А. Искусство Туркменистана. Очерк с древнейших времён до 1917 г. – Москва.: Искусство, 1967.
7. Hatamow J., Baýmyradowa A. Türkmenleriň kilim dokmaçylygy.- Aşgabat: Ylym, 2016.
8. Шахбердиева Ж. Халычылык түркмен халкының гадымы сунгатыдыр. – Ашгабат, 1983.
9. Өрәев А. Ырымлар. – Ашгабат: Рух, 1993.
10. Полевые материалы автора, собранные в 2014-2015 гг.

УДК 37

РОЛЬ АКАДЕМИКА МИРЗЫ МАХМУТОВА В РАЗВИТИИ МУСУЛЬМАНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ ТАТАРСТАН ТАТАРСТАННЫҢ МӘСЕЛМАН МӘГАРИФЕ ҮСЕШЕНДӘ АКАДЕМИК МИРЗА МӘХМУТОВНЫҢ РОЛЕ

*Рахманова Алсу Рамилевна
Салимулина Елена Викторовна*

Елабужский институт Казанского (Приволжского) федерального университета,
г. Елабуга, Республика Татарстан, Российская Федерация
e-mail: rahmanovaar@mail.ru; e-mail: salimyl@mail.ru

Аннотация. В статье рассматривается роль академика М.И. Махмутова в становлении мусульманского образования в Татарстане, его научные труды о проблемах духовной жизни народов мусульманских стран, о негативных тенденциях снижения уровня интеллектуального развития россиян, о теории проблемности в педагогике, о концепции проблемного обучения, концепции методов развивающего обучения.

Ключевые слова: мусульманское образование, проблемное обучение, интеллектуальное развитие, развивающее обучение.

ROLE OF ACADEMICIAN MIRZA MAKHMUTOV IN THE DEVELOPMENT OF MUSLIM EDUCATION IN TATARSTAN

Rakhmanova Alsu Ramilevna

Salimullina Elena Viktorovna

Elabuga Institute of the Kazan (Volga region) Federal University,
Elabuga, Republic of Tatarstan, Russian Federation

Abstract. This paper presents the role of academician M.I. Makhmutova in the formation of Muslim education in Tatarstan, his scientific works on the problems of the spiritual life of the peoples of Muslim countries, on the negative tendencies of a decrease in the level of intellectual development of Russians, on the theory of problematicity in pedagogy, on the concept of problem learning, the concept of methods of developmental education.

Keywords: Muslim education, problem learning, intellectual development, developmental learning.

Бүгенге көндә Россиядә дини белем бирү барлық дәрәжәләрдәге дөньяви белем белән чагыштырганда икенче урында тора. Бу, нигездә, хәзерге заман мәгарифенәң барлық баскычларының дөньяви характеры, дини оешмаларның дәүләттән бүленеше, жәмгыяты тәгәе диннең объектив фәнни белемнәргә ышануы h.б. актуаль позициясе белән анлатыла.

Татарстан Республикасында мөсельман белеме югары (Россия ислам институты h.б.), урта махсус (Мәржәни мәчете каршындагы Казан ислам көллияте h. б.), урта гомуми, төп гомуми һәм башлангыч белем бирү баскычлары белән тәкъдим ителә. Соңғылары Татарстан Республикасы буенча зур шәһәрләрдә урнашкан төрле дәрәҗәдәге мәдрәсәләрдә тәкъдим ителгән.

Татарстанда мөсельман мәгарифе үсешендә күренекле академик, педагогика фәннәре докторы М.И. Мәхмүтов зур роль уйный.

Мирза Исмаил улы Мәхмүтов - галим-педагог, тәржемәче, түрколог, талантлы оештыручы, педагог - тикшеренүче, гомумән, күпкырлы шәхес. Аның хезмәтләре филология, социология, педагогика, милли мәгариф һәм мәдәният өлкәләрендә фундаменталь тикшеренүләр комплексы булып тора.

Гарәп телен яхши белү академик Мәхмүтовка мөсельман илләре халыкларының рухи тормышы проблемаларын өйрәнү белән шөгыльләнергә мөмкинлек бирде. Соңғы елларда академик М.И. Мәхмүтов үзенең яраткан Көнчыгыш тематикасына эйләнеп кайтты. Аның «Ислам дөньясы» фундаменталь хезмәте фәнни эзләнүләр нәтижәсе булды. Бүгенге көндә бу мөсельман илләрен өйрәнү буенча ин эчтәлекле дәреслек. Бу - ислам динен тотучы 50 дән артык илнең тарихы һәм хәзәргесе, мәдәнияте һәм мәгарифе буенча өлкәннәр һәм балалар өчен чын энциклопедия. Бу китапларда урта гасырларда һәм хәзерге вакытта мәгариф проблемалары түрүнда материал аеруча зур кызыксыну уята. Автор ислам жәмгыятен глобальләштерү һәм модернизацияләү проблемаларын исәпкә алып, тарих һәм хәзерге заман түрүнда үзенчәлекле интерпретация бирә. Мирза Мәхмүтов мөсельман илләренең Европадан калышуын тәнкыйтыләде, көнбатыш мәгарифенәң прогрессив чараларын мөсельман илләрендә куллану өчен эшләде.

Бу китапта Мирза Мәхмүтов: "Нигә студентларның һәм укымышлы тамашачыларның күпчелеге анында ислам дөньясына үнай караш формалашмы? Сәбәпләре күп. Шуларның берсе - икътисад һәм мәдәният глобальләшүе дөньяда конфликтлы ситуацияне тудырды. Көнбатышның күпчелек өлешендә мөсельман илләре тарихы һәм аларның бүгенге торышы түрүнда объектив күзаллаулар юк..."» Мирза Исмәгыйль улы бу артта калуны һәм Көнбатыш мәгарифенәң прогрессив чараларын тиешенчә файдаланмауны еш тәнкыйтыләде. «Ислам

дөньясы» китабында ул Франция системасы прототибы булган Тунис мәгариф системасын аерым билгеләп үтте. М.И. Мәхмүтовның чагыштыру өчен мәгълүматы шактый иде, чөнки ул күп кенә Көнчыгыш һәм Көнбатыш илләрендә булды. Нәкъ менә шул вакытта академик барлыкка килгән тигезсезлек ситуациясеннән чыгу юлын күрде.

Мирза Исмәгыйль улының Россия ислам университетында (РИА) Филология һәм ил белеме кафедрасы мәдире булып эшләве мәһим өлкә булып тора, аның концепциясе 1997 елда эшләнгән. Шунысын да билгеләп үтәргә кирәк, моңа кадәр РИУда, нигездә, чит илдә югары белем алган филологлар эшләгән. Бу яхши практика, әмма алар теорияне тиешенчә белмәүчеләр. Мирза Исмәгыйль улы кафедра эшенен беренче көннәреннән үк аның барлык укытучыларын һәм хезмәткәрләрен «фән рухы белән» тәрбияләде. Һәр атна саен ул кафедра утырышларын үткәрде, анда ин актуаль мәсьәләләр турында фикер алыштылар, һәм укытучылар фәнни докладлар белән чыгыш ясадылар, алар киләчәктә төрле жыентыкларда басылдылар.

Соңғы 10 елда галимнең мәнфәгатьләре өлкәсө политология, социаль икътисад, ислам белеме, мәгарифтә инновациян процесслар өлкәндә кинәйде. Бу елларда ул жәмгыятьнен интеллектуаль потенциалын үстерү, менталитетны анализлау һәм Россия халыкларының, аерым алганда татарларның, фикерләвен үстерү проблемалары буенча 100 дән артык фәнни мәкаләләр бастырган.

Мәхмүтов россиялеләрнең интеллектуаль үсеш дәрәҗәсө кимүнең тискәре тенденцияләре белән борчылуын белдерде. Ул: "Россиялеләр – үзенчәлекле халык, күпләре талантлы, тик кайчагында ақылсыз, еш кына аңсызлык белән эшли; икенчеләре байлык тудыра һәм туплый, без аны жимерәбез; башка милләтләр ақыл көчен арттыра, без аларны таратабыз; чит илләрдә сәләтле балаларны аерым, көчәйтегән программа буенча укыта, без аларны артта калучылар белән бер парта артына утыртабыз. Россиянең интеллектуаль тубәнәюенең сәбәбе нидә соң? Қүренеп торган сәбәпләр - чит тәжрибәгә суқырларча иярү, сәяси һәм икътисади карарларда хаталар. Монарчы қүрелмәгән сәбәпләрне россиялеләрнең психологик складында, милләт менталитетында, рухи өлкәдә, жәмгыятьнен ақыллы сәләтләрендә эзләргә кирәк. Россиялеләрнең интеллект дәрәҗәсө тубән булуның төп сәбәпләре: сугышларда югалтулар; халыкның эчкечелеге; россиялеләрнең менталитеты үзенчәлекләре; иҗади һәм критик фикерләү культурасының тубән булуы; белем күләмен үзләштерүгә юнәлтелгән традицион Мәгариф парадигмасы; интеллектнән состав өлеше буларак рухилыкның тубән булуы".

Академик Мәхмүтов газеталарда һәм журнallарда тел, милли үзаңны формалаштыру, милли мәгарифне үстерү, терроризм чыганаклары, Көнбатышның һәм Көнчыгышның Россия халкын формалаштыруга йогынтысы турында мәкаләләр бастырып, бүгенге көн проблемаларына кискен җавап бирде. Галим билгеләп үткәнчә, «идеологик вакуум шартларында Россия халыкларын берләштерүнен яңа идеяләрен эзләү бара». Галим фикеренчә, патриотизм һәм милли үзаң идеясе мәһим булырга тиеш. Россия патриотизмы Русларның гына түгел, ә россиялеләрнең дә уртак тарихи үткәне, Россияне бердәм Ватан буларак саклаганда, аларның хәзерге дәүләтне булдыру һәм үстерү буенча уртак хезмәте нигезендә тәрбияләнергә тиеш.

Мирза Исмәгыйль улы Мәхмүтовның шәхесе гадәти түгел. Ул һәрвакыт актив тормыш позициясе алып барды, фәнни һәм ижтимагый эшчәнлек белән армый-талмың шөгыльләнде. Аның белән аралашырга туры килгән һәркем ана аксакалга, новаторга, көрәшчегә, Россия мәгарифен үстерү эшендә жиңүче буларак зур хөрмәт белән карады. Ул «Россиянең ин яхши кешеләре»энциклопедиясенә лаеклы керде.

Академик М.И. Мәхмүтовның казанышларын дәүләт югары бәяләде. Илебез мәгарифен үстерүгә зур өлеш кертүе өчен ул Ленин ордены, ике Хөзмәт Кызыл Байрагы ордены, Октябрь Революциясе ордены һәм медальләр белән бүләкләнгән.

Мирза Исмәгыйль улы Мәхмүтов Россия һәм Татарстанның мәгариф, педагогика һәм филология фәнен үстерүгә зур өлеш кертте.

Галим хөрмәтенә Татарстан Республикасы М.И. Мәхмүтов исемендәге Дәүләт премиясе гамәлгә куелды. Татарстан Республикасы Президенты, нигезләмә буенча, ел саен «Дидактика

өлкәсендә зур фәнни-методик һәм гамәли казанышлар, педагогик кадрлар әзерләү һәм белем бирү процессына нәтиҗәле технологияләр кертү» өчен, Татарстанның лаеклы укутучыларына 100 000 сумлык ике премия бирә.

Литература

1. Академик Махмутов Мирза Исмаилович: Библиографик очерк. / А.Г. Каримуллин. Казан: ТГЖИ, 1996 - 74 с.
2. Бабанский Ю.К. О книге М.И. Махмутова «Проблемное обучение» // Советская педагогика. -1976. -№5. - С. 140-142.
3. Махмутов М.И., Ибрагимов Г.И., Чошанов М.А. Студентларның фикер йөртүен үстерүче педагогик технологиялар. Казан: ТГЖИ, 1993. - 88 с.
4. Юсупов Р.И. Мирза Великолепный/ Р.Юсупов. – [Электронный ресурс] - URL: <http://elitat.ru/heritage/mirza-velikolepnyj/> (мөрәжәгать итү датасы 20.12.2020).

УДК 378.1

ИССЛЕДОВАНИЕ ОТНОШЕНИЯ К РЕЛИГИИ У СТУДЕНТОВ - БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Шапирова Раиля Равилевна

Елабужский институт Казанского (Приволжского) федерального университета,
г. Елабуга, Татарстан, Российская Федерация
e-mail: railya-s@yandex.ru

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы отношения к религии и религиозности среди студентов, обучающихся по педагогическому профилю. Определяется роль влияния религии и веры на становление личности студента, на отношении к учебе. Представлены результаты опроса среди 300 студентов третьего курса Елабужского института Казанского федерального университета.

Ключевые слова: религия, религиозность, отношение, образование.

RESEARCH OF ATTITUDE TO RELIGION AMONG STUDENTS - FUTURE TEACHERS

Shapirova Raila Ravilevna

Elabuga Institute of Kazan (Volga Region) Federal University,
Elabuga, Tatarstan, Russian Federation

Abstract. The article deals with the issues of attitude to religion and religiosity among students studying in the pedagogical profile. The role of the influence of religion and faith on the formation of the student's personality, on the attitude to study is determined. The results of a survey among 300 third-year students of the Elabuga Institute of Kazan Federal University are presented.

Keywords: Religion, religiosity, attitude, education.

Влияние религии на личную и общественную жизнь людей увеличивается в периоды кризисных состояний, в такие моменты можно увидеть всплеск увлечений мистикой, оккультизма и суеверий. Подобные явления мы наблюдаем и сегодня. В разных возрастных и профессиональных группах наблюдаем примеры религиозного «обращения», но более ярко проявляется среди молодежи, поскольку у нее продолжается становление жизненных ориентаций. Религия занимает особое место в ряду ценностных ориентаций. В современных